

CERCETĂTORUL GRAIURILOR

Dr. hab. Vasile PAVEL la 75 de ani

Lingvist, domeniul științific: dialectologie, geografie lingvistică, lexicologie dialectală, onomasiologie, semantică, lingvistică generală, sociolingvistică. Dr.hab. în științe filologice (1984).

Profesorul Vasile Pavel, doctor habilitat în filologie, șef al Sectorului Istoria limbii, Dialectologie și Onomastică, la Institutul de Filologie al AȘM, a ajuns la onorabila vârstă de 75 de ani.

Domeniile de investigație ale omagiatului sunt variate. Pe parcursul întregii activități științifice, a tratat probleme de dialectologie, geografie lingvistică, lexicologie dialectală, onomasiologie, semantică, lingvistică generală, sociolingvistică.

O constantă însemnată a activității sale științifice o reprezintă cercetarea graiurilor teritoriale ale limbii române. Dl. profesor V. Pavel a efectuat, împreună cu colegii săi, anchete dialectale pe teren în vederea colectării materialului pentru lucrarea colectivă *Atlasul lingvistic moldovenesc (ALM)*, operă de mare importanță, care a fost editată în patru volume, în perioada 1968 – 1973 (autori: Rubin Udler, Victor Comarnițchi, Vasile Melnic, Vasile Pavel).

Problemele elaborării atlaselor au rămas în continuare preocuparea principală a profesorului Vasile Pavel. Ea se bazează pe convingerea că atlasul lingvistic reprezintă „o comoară de informații pentru cel ce știe să-l utilizeze și un izvor nesecat de probleme nouă” (Sextil Pușcariu).

În acest domeniu al geografiei lingvistice, menționăm remarcabila contribuție a distinsului dialectolog V. Pavel la alcătuirea și scoaterea la lumina zilei a *Atlasului lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria (ALRR.*

Bas.), continuare directă a *ALM* (vezi *supra*), care este o reluare sub un titlu revăzut și a punerii în valoare a unor materiale necartografiate în *ALM*. Noua denumire a Atlasului indică mai fidel aria de investigație, eliminând orice încercare de referire la sintagma de „limbă moldovenească”. *ALRR. Bas.*, vol. I-II (1993, 1998) de V. Pavel, vol. III (2002) de V. Pavel, V. Scifos, C. Strugăreanu, vol. IV (2003) de V. Pavel, V. Corcimari, A. Dumbrăveanu, V. Scifos, S. Spînu, R. Udler (redactor coordonator: V. Pavel) „aduce noutăți importante sub aspectul aplicării unor principii mai adecvate de cartografiere și mai avantajoase pentru lucrul ulterior asupra hărților” (Silviu Berejan, *Dialectologul Vasile Pavel în geografia lingvistică românească și romanică*, în „Glasul Bucovinei. Revistă trimestrială de istorie și cultură”, Nr. 4, Cernăuți-București, 2006, p. 19).

Atlasul lingvistic, întocmit prin eforturile dialectologilor de la Chișinău – *ALM*, respectiv *ALRR. Bas.* – se înscrie pe „șantierul comun”, numit *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni (NALR)*, elaborat – pe provincii istorice – în diferite centre științifice (București, Cluj, Iași, Timișoara și Chișinău). *NALR* și *ALM /ALRR.Bas.* sunt lucrări de interes general național, cu largi ecouri pe plan internațional (vezi: V. Pavel, *Prefață*, în *ALRR. Bas.*, 2003, vol. IV, p. 7).

A fost solicitată participarea dialectologului Vasile Pavel și la elaborarea a trei atlase lingvistice supranaționale: *Atlas Linguistique Roman (ALR)*, vol. I-II (Roma, 1996-2002), preconizat să apară în 11 tomuri; *Atlas Linguarum Europae* și *Общекарпатский Дialectический Атлас (OKDA)* în șapte volume: vol. I, Chișinău, 1989; II, Moscova, 1994; Varșovia, 1991; IV, Lvov, 1993; V, Bratislava, 1997; VI, Budapesta, 2001; VII, Belgrad – Novisad, 2003, ediție completă, încheiată. *AliR* și *ALE* sunt concepute într-un stil inovator prin tehnica cartografierii faptelor de limbă și prin metodologia interpretării hărților. În ultimii ani, Vasile Pavel este principalul „coechipier” din Republica Moldova la elaborarea *Atlasului Lingvistic Romanic*.

Lucrarea *Terminologia agricolă moldovenească. Studiu de geografie lingvistică* (Chișinău, 1973) constituie o realizare valoroasă în domeniul dialectologiei. Vasile Pavel a adus un suflu nou în tot ceea ce a făcut în cercetare. Monografia *Denominația lexicală* (Chișinău, 1983) este un studiu monografic de referință al sistemului denominativ al limbii române, realizat din perspectiva *onomasiologiei spațiale*, direcție de cercetare în perspectivă.

Probleme de onomasiologie, dialectologie și geografie lingvistică sunt abordate și în studiul *La izvorul graiului* (Chișinău, 1984).

Profesorul V. Pavel a acordat, de asemenea, o atenție deosebită cercetării graiurilor românești vorbite în ariile laterale și izolate. În perioada 1991-1998 a realizat în colaborare cu dialectologii de la Academia Română, București (Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe) și Iași (Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Ion Horia Bîrleanu) anchete pe teren în spațiul de la est de Carpați și până dincolo de Nistru, Bug și Nipru.

Doctorul habilitat Vasile Pavel este un slijitor al adevărului în știință și promotor activ al graiului străbun. Și-a expus nu doar o singură dată opinia despre unitatea limbii române, despre substratul politic al „limbii moldovenești”. Tentativa de a sprijini ideea că există o asemenea limbă „opusă limbii române, zămislită, chipurile, pe o bază dialectală moldovenească, este o gravă eroare și o absurditate” (V. Pavel, *Limba română – unitate în diversitate*, în „Akademos”, 2008, nr. 4 (11), p. 50.

* * *

Vasile Pavel este și PROFESOR: prin profunzime, viziune, comportament, integritate... E modelul de profesor de tip occidental: savant care știe a îmbina reușit cercetarea și activitatea didactică la o catedră universitară. Pentru el ora de auditoriu și conferința, teza de an și cercetarea, discuția unei probleme și examenul sunt file din viața cotidiană. Pentru fiecare dintre aceste file are coduri și registre, intonații potrivite și exemple demne de o nouă variantă de *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dar pe toate le unește frumoasa limbă română.

Modelele pe care le-a avut în fața ochilor, de la învățătorii și profesorii școlari la cei universitari, din satul Probotești, la școala medie din comuna Tîrnauca, regiunea Cernăuți, apoi la Facultatea de Limbi Romano-Germanice (secția de limbă și literatură română) de la Universitatea de Stat din Cernăuți i-au cultivat un comportament de dascăl în sensul didactic al cuvântului.

Carierea pedagogică, pe care a început-o acum jumătate de veac, în anul 1959, la școala medie din comuna Horbova, regiunea Cernăuți, l-a adus mai târziu la Chișinău, unde, din 1962, pasionat de studiul graiurilor românești, activează în cadrul Academiei de Științe a Moldovei.

Cercetarea este însă doar o parte – evident, foarte importantă – a muncii dlui profesor Vasile Pavel. Cealaltă parte aparține activității pedagogice reale. În 1992, profesorul Vasile Pavel a fost invitat să țină cursul de dialectologie română la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”. Energia sălilor de studii, forfota miraculoasă a lumii tinerilor filologi l-a atras: i s-a conferit titlul

de profesor universitar în anul 1994, iar din 1996 conduce o catedră universitară.

Dialectolog prin formare științifică și prin interesele cercetărilor actuale, specialist în onomasiologie, sociolingvistică și pedagog prin omenie, Vasile Pavel deseori intră la catedră ca și cum s-ar întoarce dintr-o expediție dialectală: urechea prinde, prin holurile universitare, crâmpoșele din graiurile românești, „studentii schimbă codul” și graiul viu vine spre dl profesor. Impresionează nu numai cantitatea informației inedite, pe care o prezintă studenților, ci și modul de comunicare, profunzimea interpretării, calmul și exigența de care dă dovadă. Activitatea pedagogică s-a unit cu munca de cercetare în procesul de elaborare a manualelor *Dialectologie moldovenească* și a programelor pentru cursurile universitare.

O parte esențială din activitatea din ultimele două decenii o constituie conducerea investigațiilor lingvistice și pedagogice desfășurate sub bagheta Academiei de Științe și a UPS „Ion Creangă”. În postura de conducător științific, profesorul ne-a ghidat pașii pe drumurile cercetării. Or, fiecare început pornește de la un reper, care, frecvent, este cuvântul de la care se deapănă firul, “cuvântul ca o comoară de gândire” (V. Pavel). Cuvântul său ne-a îndrumat, cu perseverență și grijă, în investigația științifică pe care am realizat-o în timpul studiilor de doctorat, dar și mai târziu. Lecțiile de omenie, de onestitate, de corectitudine și de dragoste pentru lucrul pe care îl facem tot de la domnul profesor Vasile Pavel le-am învățat. De la el am aflat că înțelepciunea vine cu anii, dar trebuie s-o cauți din tinerețe, iar vorba spusă are greutate, e materială, de aceea trebuie rostită cu multă atenție. Afirmăm, cu multă recunoștință, că succesele noastre sunt, în mare parte, roadele muncii și inteligenței sale.

“Dialectolog cu autoritate internațională” (Silviu Berejan), doctorul Vasile Pavel este așteptat la conferințele științifice, la simpozioanele internaționale (în Spania, Franța, Italia, Slovacia, România, Rusia, Ucraina), experiența și cunoștințele sale sunt solicitate în colectivele științifice internaționale. Pentru lucrări științifice de valoare, V. Pavel s-a învrednicit de Premiul Academiei de Științe a Moldovei (1980, 2005) și de Premiul “B. P. Hasdeu” al Academiei Române.

La mulți ani, Domnule Profesor! – Vă spunem noi, discipolii dumneavoastră,

dr. conf. Olga Cosovan, UPS „Ion Creangă”;
dr. conf. Stela Spînu, Institutul de Filologie al AȘM;
dr. conf. Aliona Zgardan, UPS „Ion Creangă”